

Şair Anatomisi

– Mustafa Sade · 01 Ağustos 2017

Siz hiç akılı başında bir şair gördünüz mü? Ben kati bir şey söyleyeyim size: Sıradan ve akıllı olduğunu iddia eden kişiden şair olmaz. Şair devamlı bir arayış içindedir, bir yolculuk. Şairler sürekli kendilerine doğru bir yolculukta olduklarından sık sık kendilerini kaybederler. Bunların dışındakiler karaladıkları şeyleri şiir diye sunup, kendilerini şair diye tanıttıklarında bu kuru bir reklamdan öteye geçemez.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir Hadis-i Şerifinde “Şiir hikmettir” der. Bu minvalde şair de hikmet sahibi olur. Hikmet; eşyada gizli olan ilâhî sırlar ve gayelerdir. Bu İlâhî sırların ve amaçların peşine düşen şairin metafizik akıma kapılması ve bu akımdan kaynaklanan ürpertiği bedenen ve ruhen yaşaması kaçınılmazdır. Eşya ve hadiselerin yanında duramayıp, derinine inmek veya maverasına çıkmak istemesi de bu metafizik akımın neticesidir. Şehir yaşantısının içinde yükselen gökdelenler adeta üstlerine yıkılmaktadır gerçek şairlerin. Metropol yaşantısı bir kâbustur. Bu kâbusu bitirmek için haykırmak, göğsünde ağlayan sancılarını ilâhî bir kaynakla emzirmek; sakin, dingin ve huzurlu bir ortam aramakla geçer şairlerin yaşantıları. Onu şiir yazmaya zorlayan “ilham” denilen içindeki o İlâhî duygunun dışı vurumudur. Şiir masa başında, otantik bir ortamda “hadi ben bir şiir yazayım” deyip de yazılan bir şey değildir. Burada amaç o iç sesin dışı yansıması. O yüzdendir ki, Yahya Kemal; “Şiir yazma” değil, “Şiir söyleme” ifadesini kullanmıştır. Şairin her zaman söyleyemediği sözler vardır. Her şiir bir sonraki şiirin altyapısıdır aynı zamanda. Daha iyiyi, daha güzeli söylemektir gayesi. Çocuk yaşından beri şiir yazarak biriktirdiklerini söylemekten kaçınmayan Necip Fazıl; “Ölecek miyim tam da söyleyecek çağımda / Söylenmedik sözlerin hasreti dudağımda.” Diyerek, söyleyemediği sözlerin hasretini dile getirir.

Halk arasında şairlik daha çok âşıklık, meczupluk olarak algılanır. Çünkü âşık olan kişi akıyla değil duygularıyla hareket eder, sıra dışı hallerinden dolayı da meczup olarak nitelendirilir. Şairin düşüncesi, duygusu, aklına ve ruhuna geçirilmiş bir prangadır ve bu düşünce esareti onu çıldırtır. Ümit Yaşar Oğuzcan’ın; “Düşüncem var, dağlar kadar / Deli olmak işten değil...” Dizeleri de bu esaret zincirinin bir tezahürü.

Her şair, kendi dışında yaşadığı ve iç dünyasında depoladığı boğuntuyu, sevinci sağanak halinde dökmekten asla imtina etmez. Aşk, para, şehvet, çile, Allah veya Peygamber. Dış âlemde hemhal olup içinde biriktirdiği ne varsa dışına süzülen de o eğilimdedir.

Günümüzün usta şairlerinden Yavuz Doğan’ın;

“Ruhumda üç beş zorba tespih sallıyor bugün / Belli ki kalem yine cinayet işleyecek.” Dizeleri, akılı başında bir adamın söyleyeceği söz müdür? Dizeler sanki cinnet anında yazılmış gibidir. Aslında toplum hayatında yaşanan zorbalıklara, başıboşluğa, vefasızlığa vs. bir tepki olarak kendi dâhilinde bir

kabadayıya bürünen şair kalemıyla yaşanan tüm olumsuzlukların katili olacağını dile getirir. İç ve dış böylelikle dizeler vasıtasıyla çarpışır. Ruhun serseri ve çizgi dışı olmalarından dolayı şairlerin cahiliye döneminde kâhin, büyücü ve cinlerle ilişkisi olduğuna inanılırdı. Cahiliye Araplarının zihninde şairler, Gayb ile ilişkisi olan üstün kişiler konumundaydı.

“Şair olunmaz, şair doğulur.” Her ne kadar Necip Fazıl şair oluşunu basit bir sebebe bağlasa da, aslında temel sebep aldığı İlahî bir işaretin, ruhunda kıvranışı ve benliğinde uyanışıdır. Üstad metafizik akımın ürpertisini bütün benliğiyle öylesine hissetmiş ki, bohem zamanlarında kadına yazdığı şiirler, hidayete erdikten sonra yerini Allah aşkına bırakmış, ama içindeki o akım eksilmemiştir. Zaman, inanç, ölüm, fikir çilesi ekseninde trajik bir şekilde kıvranıp durmuştur. Çile şiirini yazdığı ve şiirlerini Çile’de topladığında inançlı bir kişiliğe sahipti. Buna rağmen Cemil Meriç; “Necip bir çileden söz eder. Kitabının ismi de Çile’dir zaten. Hakikatte çile ile iman aynı yerde bulunmaz.” Der ve ekler “Şiir bir iman sanatıdır.” Hakikatte de Necip Fazıl’ın ürpertisi, oluş ve ölüm arasındaki varoluş kaygısı ve bir iman sanatıydı. Bu hisler Üstadın dizelerine şöyle yansımaktadır;

Bu nasıl bir dünya, hikâyesi zor;
Mekânı bir sath, zamanı vehim
Bütün bir kâinat muşamba dekor,
Bütün bir insanlık yalana teslim.

Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe

Niçin küçülüyor eşya uzakta?
Gözsüz görüyorum rüyada, nasıl?
Zamanın raksı ne, bir yuvarlakta?
Sonum varmış, onu öğrensem asıl?

Yukarıdaki Çile şiirinde de görüldüğü gibi, Necip Fazıl aklını yitirecek derecede ruhi bir ıstırap ve fikir çilesi çekmektedir. Şair yazar Mehmet Kurtoglu “Necip Fazıl” kitabında: 1983 yılında üstadın vefat haberini duyduğunu, ardından “Çile” ile tanıştığını ve o tarihten sonra üstad ile ilgili her şeyi takip etmeye başladığını, özellikle Çile’yi ezberlercesine okuduğunu, henüz 15-16 yaşlarında hafakanlar geçirdiğini nihayetinde marazi bir halet-i ruhiyeye kapıldığını söyler. Demek ki bir şairin içinde yaşadığı o tılsımlı ürpertiler, aynı duygu ve düşünceye sahip olan başka bir şairi çok derinden, hastalık derecesinde etkileyebiliyor.

Başka örneklerle devam edelim: Şair kendini yaşadığı vatanın, memleketin, mahallenin, sokağın

sorumlusu gibi görür ve öyledir de. Bu sorumluluk yüce yaratıcının onlara bahşettiği bir rütbedir. Haksızlık karşısında haykırmaktan asla geri durmazlar. Mehmet Emin Yurdakul, şairin susmaması gerektiğini “Bırak Beni Haykırayım” isimli şiiriyle çok güzel ifade etmektedir.

Ben en hakir bir insanı kardeş sayan bir ruhum;
Bende esîr yaratmayan bir Tanrı'ya iman var;
Paçavralar altındaki yoksul beni yaralar;

Mazlumların intikamı olmak için doğmuşum.
Volkan söner, lâkin benim alevlerim eksilmez;
Bora geçer, lâkin benim köpüklerim kesilmez.

Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et;
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet,
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;

Zaman ona kan damlayan dişlerini gösterir,
Bu zavallı sürü için ne merhamet, ne hukuk;
Yalnız bir sert bakışlı göz, yalnız ağır bir yumruk!

Bir adam düşünün ki; Hakir görülen bir insanı kardeş sayacak, üstü başı yırtık bir yoksul gördüğünde derinden yaralanacak, toplumun ve yaşadığı zamanın derdiyle dertlenecek kadar merhametli. Mazlumların intikamı olmak için doğduğunu iddia edecek kadar fevri, yanardağ sönse bile alevi eksilmeyecek kadar ateşli, fırtına geçse bile köpükleri kesilmeyecek kadar coşkun, zulmedenlere zavallı sürü diyecek kadar yürekli, onları bir sert bakış ve bir yumrukla dize getirecek kadar cesur. Sustuğum zaman matemim olsun bırak beni haykırayım diyecek kadar asi ve en önemlisi; “Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet, Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir” diyecek kadar da şair. Dışında yaşadıklarını içine atan, içi içine sığmayan bir adamın haykırışı. Düşünceleri altında kıvranan, gönlü, göğsüne sığmayan bir şair. Peki, bu duyguları yaşayan bir adam sıradan olabilir mi?

Şair ve yazarlar üzerine araştırma yapan Sigmund Freud, şair ve yazarları “nevrotik” olarak nitelemiştir. Freud'un bahsettiği nevrotik rahatsızlık, aşırı ve yoğun yaşandığı durumda insanın yaşamını çekilmez hâle getirebilen ruhsal bir rahatsızlıktır. Her şiir, şair için bir sancıdır. Nasıl ki bir kadının doğumdan önce ve sonra psikolojisinde ciddi dalgalanmalar olursa şairde de, şiir yazmadan önce ve yazdıktan sonra bunlara benzer değişimler görülür. Bazen bu ruhsal dalgalanmalar uzun süreli ya da kalıcı olabilmektedir. Freud, bütün bunların yanında yazar ve şairleri gökyüzü ile yeryüzü arasında diğer sıradan insanların bilmediği pek çok şeyi bilebildiklerini, görebildiklerini ve yazabildiklerini söylemiştir. Alfred Adler de aynı kanaati taşımaktadır. Ünlü Alman şair Goethe ise şairlerin, esinlenme gücüne sahip olduğu için başkalarının duyup da açıklayamadığı, büyük acı ve sevinçleri dile getirdiğine inanır.

Türk edebiyatına şöyle bir göz attığımızda, psikolojik hastalıklara meyilli birçok şair ve yazar olduğunu görüyoruz. Mesela Beşir Fuat annesinde görülen cinnet (delirme) hâlinin kendisinde görülebileceğinden endişelenmişti. Günümüzde anksiyete olarak bilinen bu ruhsal sıkıntı onu zamanla bir başka psikolojik rahatsızlık olan intihara (özekiyim) sürüklemişti. Abdülhak Hamit'te kadın ve alkole hastalık derecesinde düşkünlük vardı. Bu nedenle onda hiperseksüalite (cinsel doyumsuzluk) ve alkolizmin belirtileri bulunuyordu. Nitekim ona zendost (kadın düşkünlüğü) deniliyordu. Tevfik Fikret'te birkaç kişilik barındırmasıyla dissosiyatif kimlik bozukluğunun, takip edilme korkusuyla paranoyanın, insanlardan kaçmasıyla sosyal fobi ve şizoid bozukluğunun belirtileri görülmekteydi. Ahmet Haşim fiziksel özelliklerinden her daim şikâyet edip durmuştu. Bu hâl, beden dismorfik bozukluğun belirtisiydi. Yine Haşim bazen aşırı mutlu bazen de aşırı mutsuz hâller yaşıyordu. Söz konusu davranışlarında da manik depresif (bipolar) bozukluğun emareleri vardı. Neyzen Tevfik herkesi hayretler içinde bırakan içki içmesiyle alkolizmin pençesinden kurtulamamıştı. Hüseyin Rahmi Gürpınar, hastalık kapma korkusunu takıntı (obsesif kompulsif) hâline getirmişti. Bu hastalıktan dolayı evlenmediği bile söyleniyordu. Kendisini her zaman başkalarından üstün gören Necip Fazıl da narsisizmin (egoizm) emareleri vardı. Ayrıca Necip Fazıl otuzlu yaşlara kadar iflah olmaz bir kumar ve kadın bağımlısıydı. Seyyid Abdülhakîm Arvâsî ile tanıştıktan sonra fikriyatı ve istikameti değişmiş ancak narsist karakterinden uzaklaşmamıştır. Ümit Yaşar Oğuzcan yaşadıklarından bunaldığı için defalarca intihar (özekiyim, suicide) etmeye kalkışmıştı. Konuşma zorluğu yaşayan Oğuzcan'da fonolojik bozukluğun belirtileri de bulunuyordu. Cahit Sıtkı Tarancı kendi içine kapalı bir kişiydi. Onda şizoid ve depresif bir ruh hâlinin işaretleri vardı. Ziya Osman Saba da insanlardan kaçtığı için sosyal fobi yaşıyordu. Nurullah Ataç'ta, asabi olmasından dolayı bir agresiflik vardı. Kemal Tahir, çok sevdiğini söylediği birine sonradan ağır küfürler edebiliyordu. Onun bu davranışı manik depresif (bipolar) bozukluğun emarelerini gösteriyordu. Bazen cinayet işlemek istediği zamanlar olduğunu söyleyen Ahmet Altan'da sadistlik belirtileri görülüyor. Boğazdan geçen gemileri saymaktan kendini alamayan Orhan Pamuk'ta takıntının (obsesif kompulsif) işaretleri vardı. Çok ağır bir bunalıma giren Metin Kaçan da kendisine kıyarak (intihar) bu dünyadan ayrılmıştı. Günümüzde de yakinen tanıdığım psikoloji tedavi gören onlarca şair dostum ve arkadaşım vardır.

Yaşayan Naat şairi olarak bilinen Nurullah Genç, "Yağmur" isimli na'tın, sancılı doğuş hikâyesini bu şekilde özetler. Ben sosyal hayatı çok zengin bir adamım. Üniversitede şakalar yaparım, arkadaşlarımı bir araya toplarım. Sosyal faaliyetlerim çoktur. Bir anda bunlar kesildi. Üniversiteye gidiyorum, arkadaşlara sadece selam veriyorum. Selamünaleyküm diyorum, Aleyküm selam diyorlar, geçip gidiyorum. Merhaba deyip geçip gidiyorum. Bir süre sonra demişler ki; "Allah Allah bu adama ne oldu? Bir gariplik var bunda..." Bu durum devam edince 1 hafta, 2 hafta, 1 ay aralarında demişler ki, ya herhalde bir hastalık peyda oldu bunda, bunu hastaneye götürelim. Beni doktora, psikiyatri servisine götürmek için hazırlık yapmışlar. Ruhsal bir problem yaşıyor diye... Çünkü içime kapandım bir anda. Her akşam odama çekiliyorum, hep kendimle baş başayım. Duvarlarda bütün bir tarih. Efendimizin öğretisi, mesajları... Hadis kitapları bir tarafta, Kur'an bir tarafta. Açıyorum, bakıyorum, okuyorum, düşünmeye çalışıyorum.

Böyle bir hal. Öte yandan arkadaşlar doktora gitmişler, anlatmışlar durumu. Doktor demiş ki; “şizofren başlangıcı, ama kendisine de söylemeyin, iyice derinleşir, çaktırmadan hastaneye getirin.” Beni “İşte bir arkadaş hasta, görmeye gidelim” diye hastaneye götürmeye çalışıyorlar. Anlayamıyorum ben de, bu kadar ısrar tuhaf geliyor. Sonradan söylediler. Ben şiirin yazımını bitirdiğimin ertesi günü hastaneye gittim. Sebebi de şu: El parmağımın ucundan ayak parmağımın ucuna kadar bütün vücudum çıbanlarla doldu. Kıpkırmızı çıbanlar sardı vücudumu. Doktor muayene etti ve “çok büyük bir gerilim, büyük bir stres yaşamışsınız ve “zona” diye bir hastalığa yakalanmışsınız, bir deri hastalığı” dedi. Bir yıl kadar tedavi gördüm ve ondan sonra izi kalmayacak şekilde iyileştim.

Tüm bu örneklerden sonra yine başta söylediğimi yinelemek istiyorum: Sıradan, düz, devamlı aklı başında olan kişiden şair olmaz. Çünkü bu şairliğin fıtratına terstir. Oysa şair doğuştan hikmet sahibidir. Eşyada ve tabiatta olan İlâhî sırların ifşası, ruhunda gelgitlere sebep olmaktadır. Çünkü şair olanla olmayanın ruhu, gönlü, düşüncesi bir değildir. Şair için normal olan bu durum, dışarıdan bakıldığında psikolojik hastalık gibi görülebilir. Son sözüm de psikiyatri uzmanlarına olsun: Gelen hastalara önce “Şair misin?” diye sorun. Karşılığında “Evet” cevabı aldıysanız ilaçla, iğneyle şairin aklını, ruhunu, yüreğini kontrol altına almaya kalkmayın. Bırakın gönüllerinden geçenleri haykırsınlar, delirsınlar, kaçınsınlar...

Enis Batur’un dizeleriyle koyalım noktayı:

Ve anlatılabilseydi / Ömrünü formüllerle tüketen en eski simyacınn / Yakarak kâğıtlarını bir akşam / Neden dağlara doğru gittiği...